

چشم انداز اقتصادی منطقه منا

معاونت بررسی‌های اقتصادی
اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

طاهره کریمی دستنایی

آبان ۱۳۹۸

صادرکنندگان نفت

- رشد اقتصادی صادرکنندگان نفت منطقه مناپ- به استثنای ایران و کشورهای دارای درگیری‌های داخلی- همزمان با قیمت‌های پایین و بی ثبات نفت جهانی و تنش‌های ژئوپلیتیکی به ۱.۳ درصد در سال ۲۰۱۹، کاهش خواهد یافت.
- با کاهش بهره‌وری و افزایش آسیب‌پذیری‌های مالی در برخی از کشورها، اعمال سیاست‌های مالی انبساطی به منظور مقابله با افزایش ریسک ناشی از نوسانات بازار نفت و پایین آمدن قیمت‌های پیش‌بینی شده نفت، تأثیر ناچیزی بر رشد اقتصادی کشورهای صادرکننده نفت خواهد داشت.
- در میان صادرکنندگان نفت، اقتصاد ایران وارد رکود شدیدی شده و انتظار می‌رود با ادامه تحریم‌های ایالات متحده آمریکا، تولید ناخالص داخلی ایران در سال ۲۰۱۹ با ۹.۵ درصد کاهش روبرو شود.
- صادرات اصلی ایران یعنی نفت، بسیار محدود و واردات ایران با مشکلات جدی مواجه خواهد شد. انتظار می‌رود در سال ۲۰۲۰ ایران با دستیابی به یک ثبات نسبی در تولید در خوشبینانه‌ترین حالت، به رشد تقریباً صفر برسد.

واردکنندگان نفت

- رشد اقتصادی کشورهای واردکننده نفت، در سال ۲۰۱۹ حدود ۳.۶ درصد و در سال ۲۰۲۰ حدود ۳.۷ درصد پیش‌بینی می‌شود.
- افزایش بدهی عمومی این کشورها، منجر به کاهش رشد اقتصادی آنها و ایجاد فشار شدید مالی در شرایط نامناسب جهانی، بی‌ثباتی قیمت نفت و تنش‌های پایدار اجتماعی می‌شود.
- دولت‌ها بر سر دو راهی دشوار انتخاب دو گزینه؛ کاهش کسری بودجه و یا افزایش رشد قرار خواهند گرفت. ادغام مالی منجر به رشد شده و اصلاحات ساختاری می‌تواند رشد اقتصادی را افزایش دهد و به ایجاد اشتغال کمک کند.

جریان سرمایه

- اقتصادهای منطقه خاورمیانه و آسیای مرکزی شاهد افزایش شدید در جریان ورودی سرمایه خود بوده‌اند که در حال حاضر تقریباً ۲۰ درصد از کل جریان ورودی سرمایه به بازارهای نوظهور را تشکیل می‌دهد (نسبت به سهم حدود ۵ درصدی قبل از بحران مالی جهانی)، این در حالی است که کل سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی از سال ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۸، به بیش از نصف کاهش یافته است.
- جریان سرمایه در اقتصادهای منطقه مناپ، تقریباً دو برابر بیشتر از سایر اقتصادهای نوظهور تحت تاثیر تحولات بازار جهانی قرار دارد.

نهادهای مالی

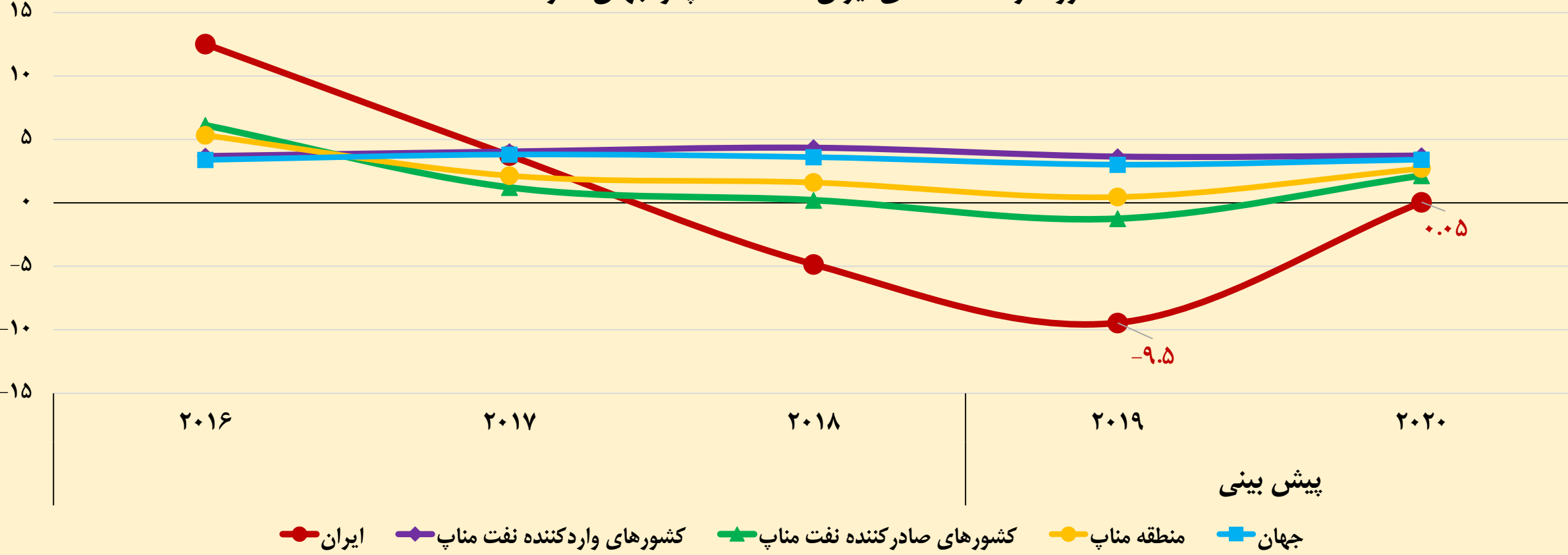
- نهادهای مالی ضعیف در اقتصادهای منطقه خاورمیانه و آسیای مرکزی ناشی از ضعف ستاندهای مالی، افزایش بدهی و کسری بودجه و همچنین اعمال سیاست مالی هم جهت با چرخه‌های تجاری است.
- بهبود نهادهای مالی، از جمله تصویب و اجرای قوانین مالی انعطاف‌پذیر، به همراه سازوکارهای نظارت و اجرا، می‌تواند سرعت رشد بدهی‌های عمومی را کاهش داده و به طور متوسط به حدود ۴ درصد از تولید ناخالص داخلی برساند. بهبود شفافیت و ایجاد یک چارچوب معتبر مالی میان مدت نیز می‌تواند به کاهش هزینه‌های دولت، به ویژه در منطقه صادرکنندگان نفت، کمک کند.
- شفافیت بیشتر همراه با تقویت فرآیندهای تامین می‌تواند نوسانات هزینه‌های قابل اجتناب دولت را تا ۱۳ درصد کاهش داده و قابلیت پیش‌بینی پذیری سیاست مالی را افزایش دهد.

رشد اقتصادی

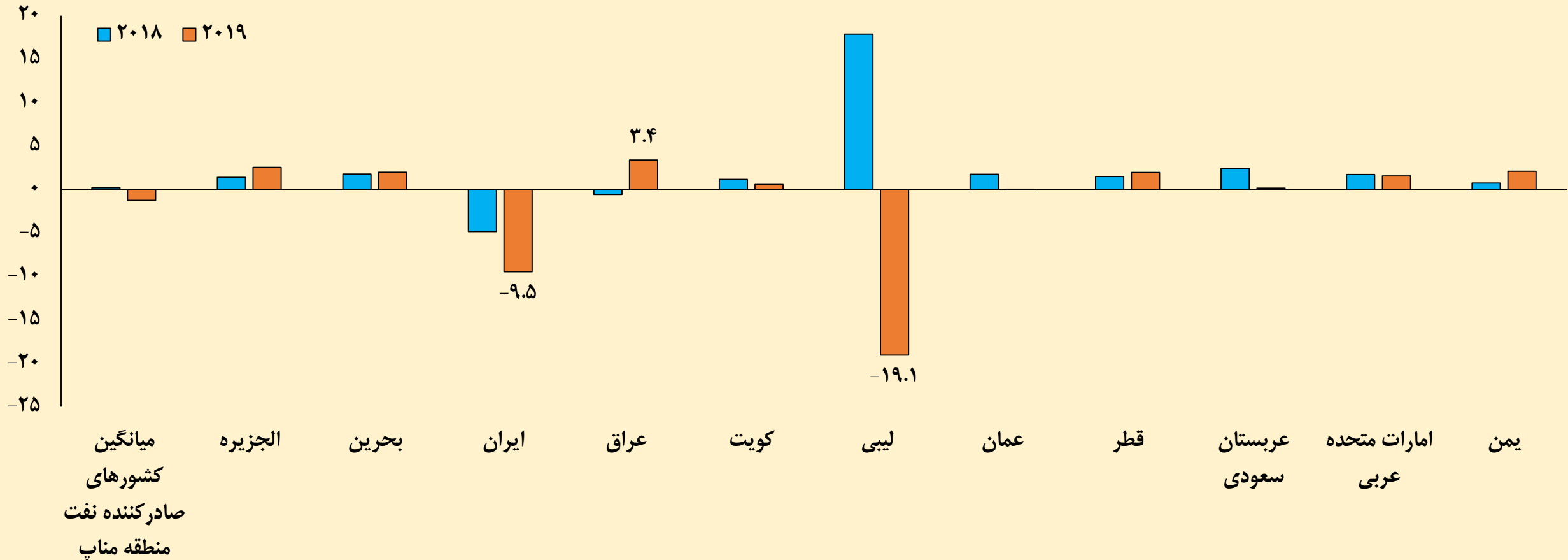
- پیش‌بینی کوچک شدن اقتصاد ایران در سال ۲۰۱۹ و رشد اقتصادی پایین آن در مقایسه با منطقه و جهان
- انطباق تقریبی روند رشد اقتصادهای واردکننده نفت مناپ با روند جهانی

روند رشد اقتصادی ایران، منطقه مناپ و جهان - درصد

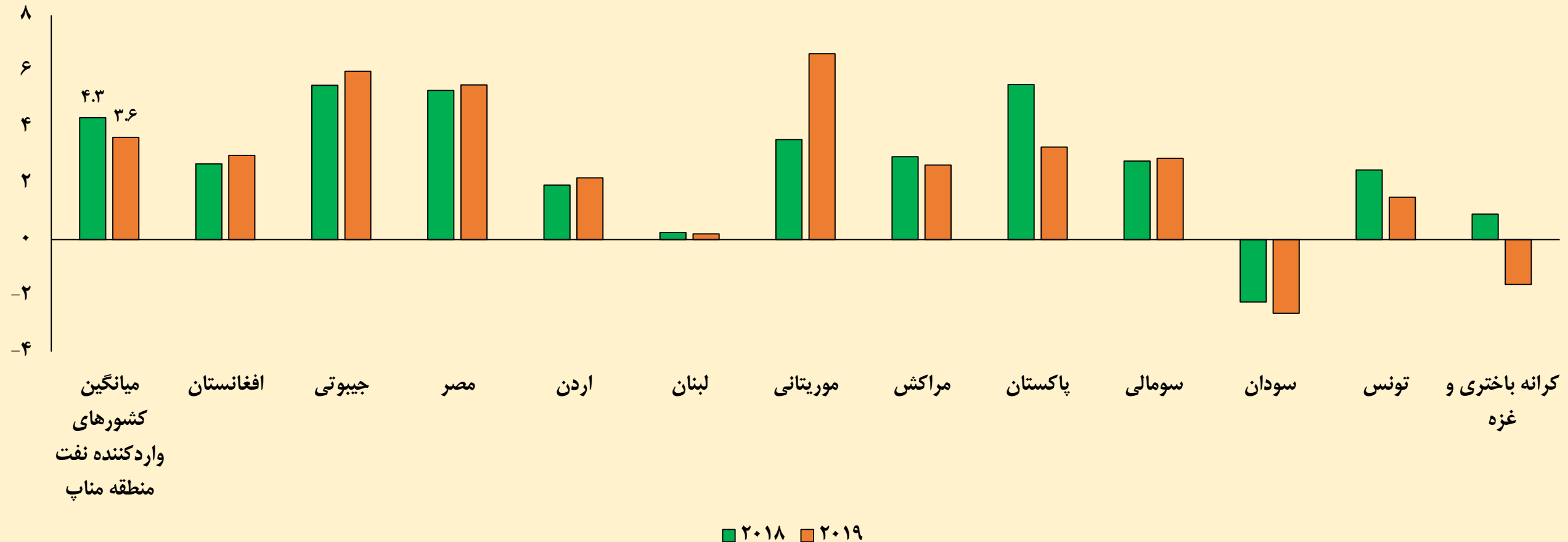
پایین ترین رشد اقتصادی کشورهای صادرکننده نفت منطقه مناپ در سال ۲۰۱۹ در کشورهای لیبی و ایران
 رشد اقتصادی ۳.۴ درصدی عراق در سال ۲۰۱۹

رشد اقتصادی کشورهای صادرکننده نفت منطقه مناپ - درصد

➤ کاهش ۰.۷ واحد درصدی متوسط رشد اقتصادی کشورهای واردکننده نفت منطقه مناپ در سال ۲۰۱۹
 ➤ رشد مثبت ۳.۶ درصدی اقتصادهای واردکننده نفت در مقایسه با رشد منفی ۱.۳ درصدی کشورهای صادرکننده نفت در منطقه در سال ۲۰۱۹

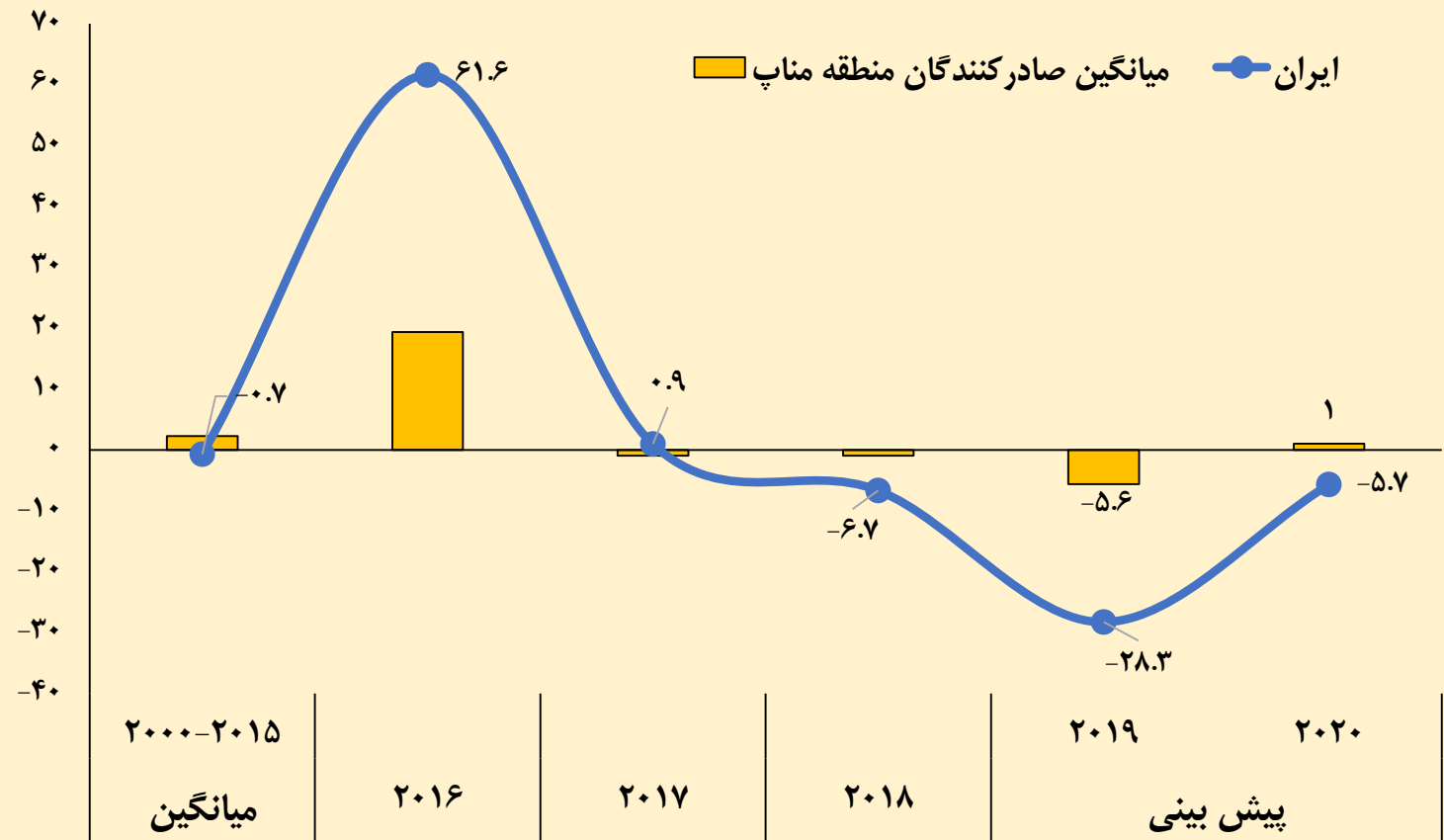
رشد اقتصادی اقتصادهای واردکننده نفت منطقه مناپ - درصد

روند رشد اقتصادی بخش نفت، درصد

- کاهش حدود ۶ درصدی ارزش افزوده بخش نفت در اقتصادهای صادرکننده نفت منطقه در سال ۲۰۱۹
- تشدید روند کاهشی ارزش افزوده بخش نفت در اقتصاد ایران در مقایسه با میانگین منطقه و تجربه رشد اقتصادی ۲۸.۳- درصدی این بخش
- پیش‌بینی استمرار روند کاهشی ارزش افزوده بخش نفت ایران در سال ۲۰۲۰ (منفی ۵.۷ درصد) علیرغم مثبت شدن رشد ارزش افزوده این بخش در اقتصادهای صادرکننده نفت (مثبت ۱ درصد)

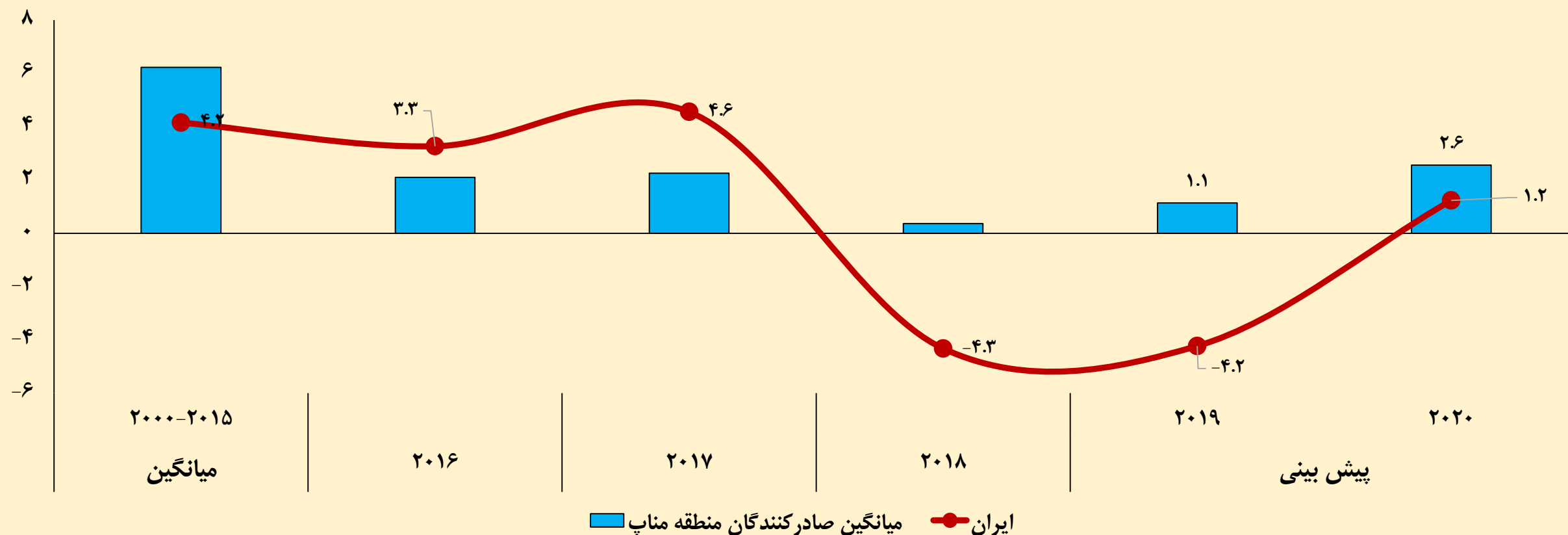

رشد اقتصادی

- پیش‌بینی مثبت شدن رشد ارزش افزوده بخش غیرنفتی ایران در سال ۲۰۲۰ بعد از دو سال رکود
- انتظار استمرار رشد اقتصاد غیرنفتی کشورهای صادرکننده نفت منطقه مناپ و رسیدن به بالاترین رقم طی ۵ سال گذشته در سال ۲۰۲۰

روند رشد اقتصادی بخش غیرنفتی - درصد

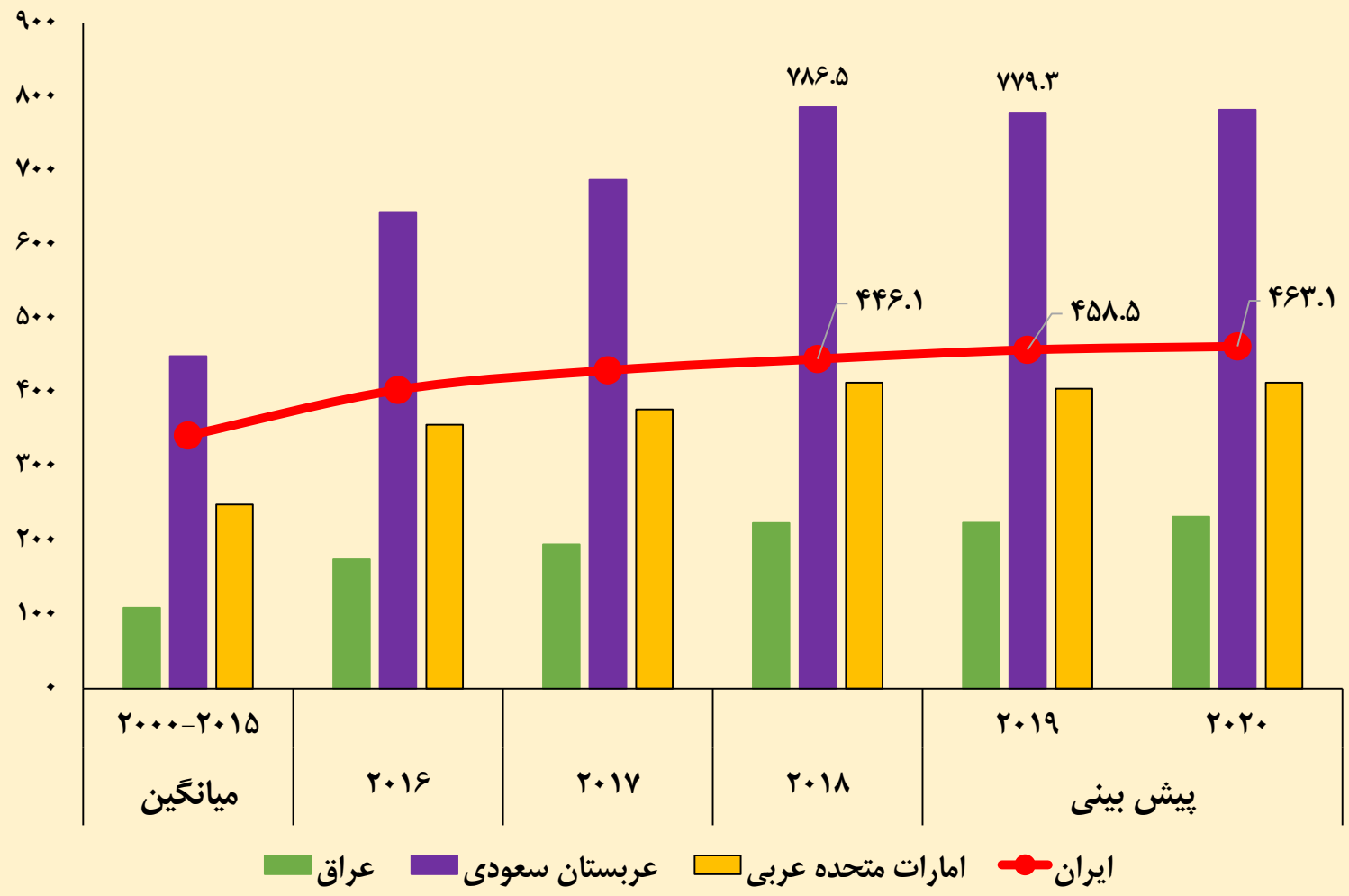

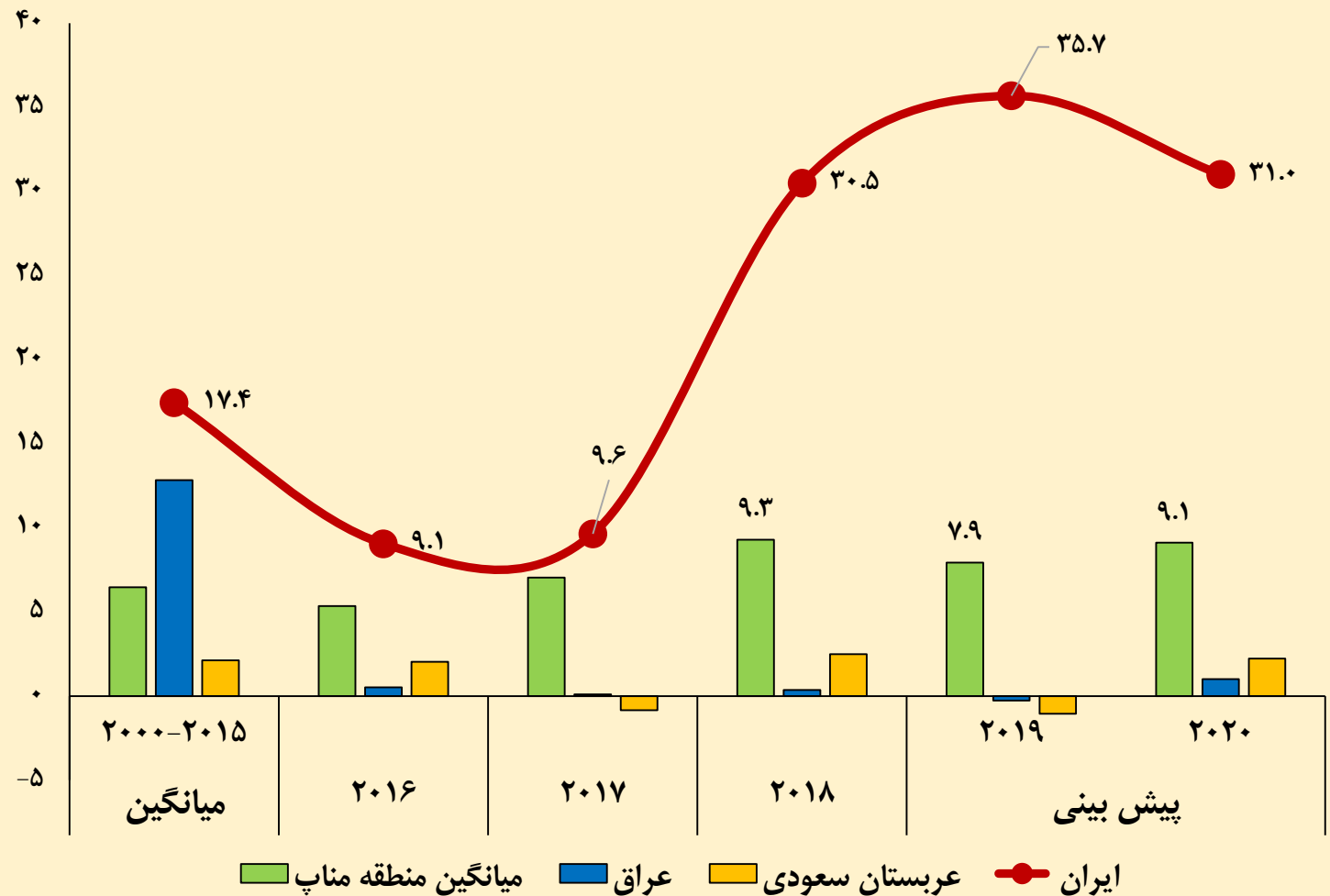
تولید ناخالص داخلی

روند تولید ناخالص داخلی اسمی، میلیارد دلار

- پیش‌بینی تولید ناخالص داخلی اسمی حدود ۴۵۸ میلیارد دلاری ایران در سال ۲۰۱۹
- پیش‌بینی سهم حدود ۱۳.۳ درصدی ایران از تولید ناخالص داخلی منطقه مناپ در سال ۲۰۱۹ و کاهش ۰.۱۵ واحد درصدی سهم آن در سال ۲۰۲۰
- کاهش حدود صد میلیارد دلاری فاصله تولید ناخالص داخلی ایران و عراق در سال ۲۰۲۰ در مقایسه با سال ۲۰۱۶
- پیش‌بینی کاهش تولید ناخالص داخلی اسمی عربستان سعودی در سال ۲۰۱۹

روند نرخ تورم، درصد

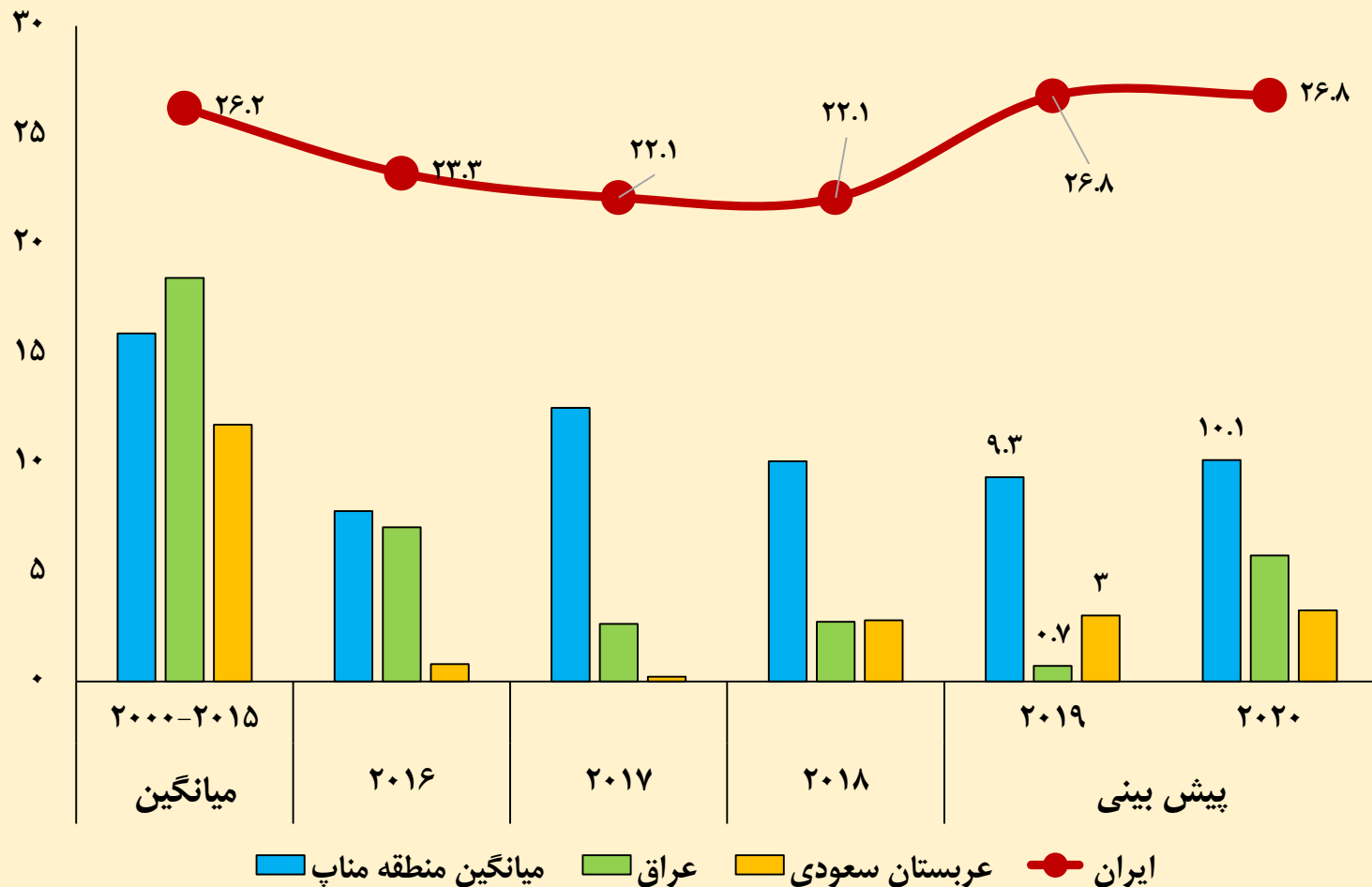

- پیش‌بینی افزایش نرخ تورم اقتصاد ایران علی‌رغم کاهش میانگین تورم اقتصادهای منطقه مناپ
- کمترین نرخ تورم در بین کشورهای منطقه مناپ در سال ۲۰۱۹: امارات (۱.۵- درصد) و عربستان (۱.۱- درصد)
- بیشترین نرخ تورم در بین کشورهای منطقه مناپ در سال ۲۰۱۹: سودان (۵۰.۴ درصد) و ایران (۳۵.۷ درصد)

رشد نقدینگی

روند رشد نقدینگی، درصد

- رشد نقدینگی حدود ۲۷ درصدی اقتصاد ایران در سال ۲۰۱۹، معادل ۲.۹ برابر متوسط رشد نقدینگی اقتصادهای منطقه مناپ

- پیش‌بینی عدم تغییر رشد نقدینگی ایران در سال ۲۰۲۰

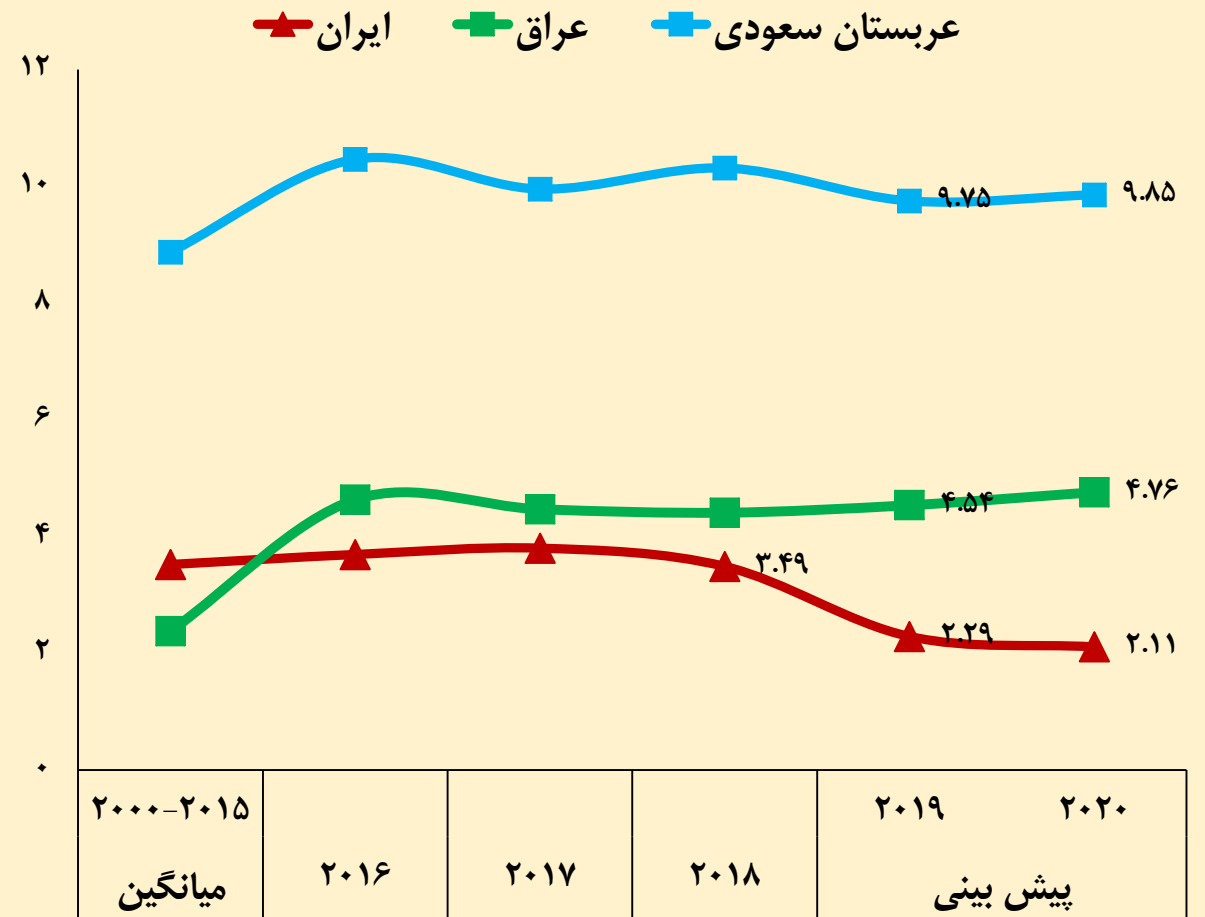
- رشد نقدینگی ۳ درصدی کشور عربستان و ۰.۷ درصدی عراق در سال ۲۰۱۹

تولید نفت خام

- برآورد مجموع حدود ۲۶ میلیون بشکه در روز تولید نفت خام کشورهای صادرکننده نفت در سال ۲۰۱۹ و کاهش ۶.۴ درصدی آن در مقایسه با سال ۲۰۱۸
- انتظار حدود ۲.۳ میلیون بشکه در روز تولید نفت خام ایران در سال ۲۰۱۹ و کاهش ۳.۴ درصدی آن در مقایسه با سال ۲۰۱۸
- پیش‌بینی افت بیشتر میزان تولید نفت خام ایران در سال ۲۰۲۰ (۲.۱۱ میلیون بشکه در روز)
- کاهش حدود ۴ واحد درصدی سهم ایران در تولید نفت منطقه مناپ در سال ۲۰۱۹ نسبت به سال ۲۰۱۸
- افزایش ۱.۶ واحد درصدی سهم عراق و افزایش ۰.۴ واحد درصدی سهم عربستان در تولید نفت منطقه مناپ در سال ۲۰۱۹ نسبت به سال ۲۰۱۸

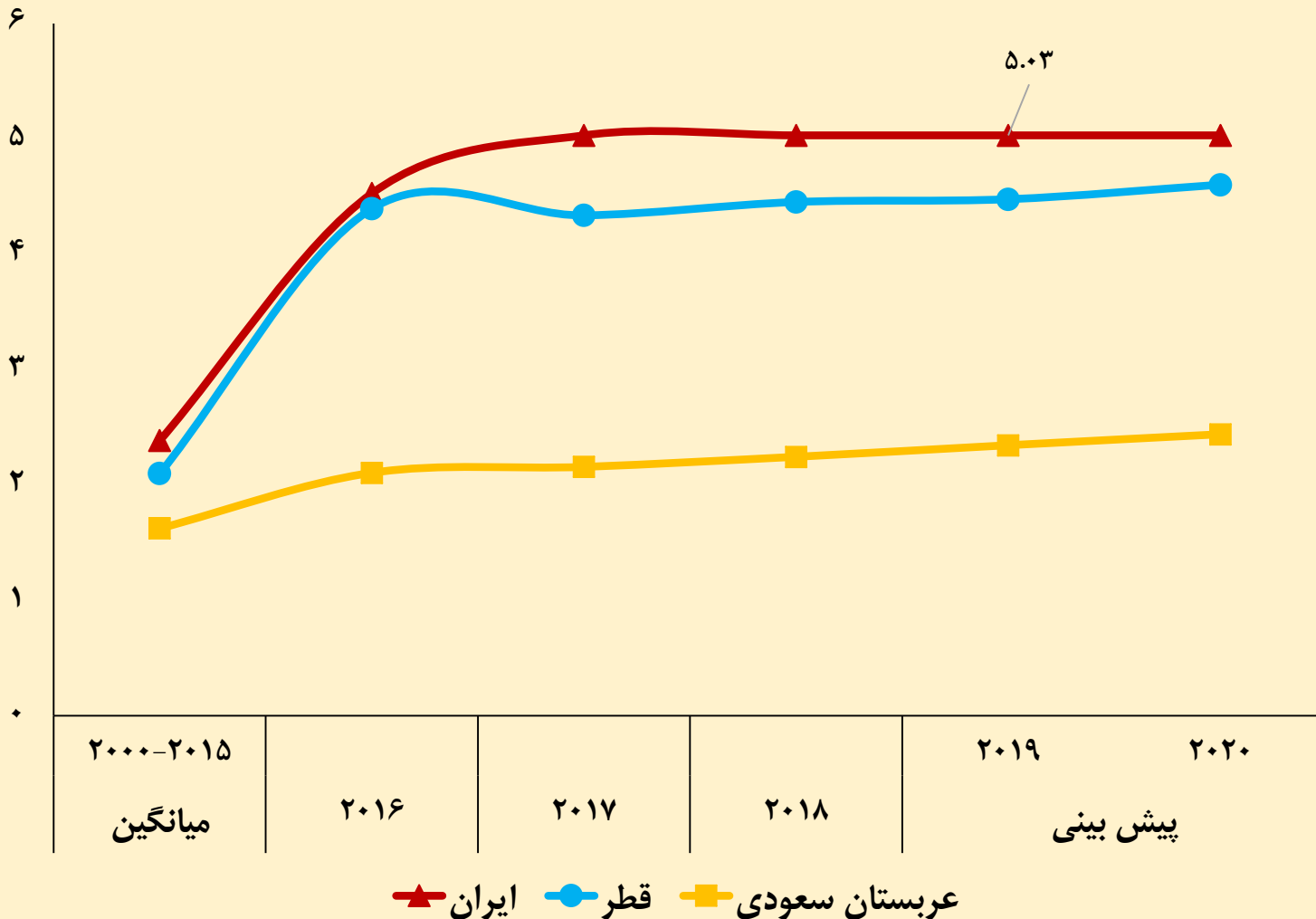
روند تولید نفت خام، میلیون بشکه در روز

تولید گاز طبیعی

روند تولید گاز طبیعی، میلیون بشکه در روز

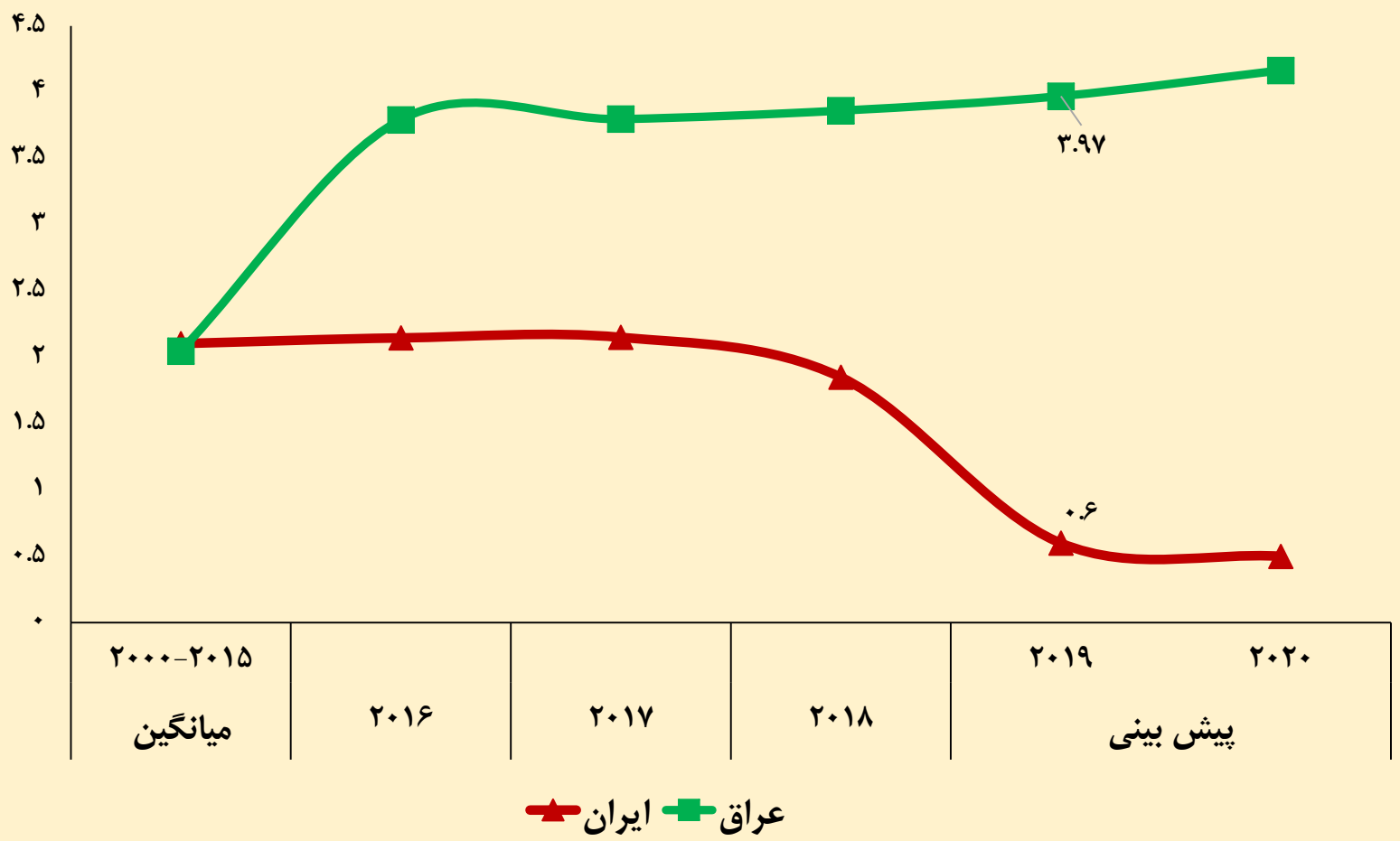
- روند افزایشی تولید گاز طبیعی در کشورهای قطر و عربستان طی سال‌های ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹ و ثبات سطح تولید در کشور ایران
- حفظ رتبه اول تولید گاز طبیعی ایران در میان کشورهای منطقه در سال ۲۰۱۹
- کاهش سهم ایران از تولید گاز طبیعی منطقه مناپ به ۳۱.۲ درصد در سال ۲۰۱۹

صادرات نفت خام

روند صادرات نفت خام، میلیون بشکه در روز

- روند نزولی صادرات نفت خام ایران ضمن روند صعودی صادرات نفت خام عراق طی سالهای ۲۰۱۷ به بعد و انتظار استمرار آن در سال ۲۰۱۹
- کاهش ۶۸ درصدی صادرات نفت خام ایران در سال ۲۰۱۹ و رسیدن به حدود ۶۰۰ هزار بشکه در روز و پیش‌بینی افت بیشتر در سال ۲۰۲۰ (۵۰۰ هزار بشکه در روز)
- پیش‌بینی کاهش ۶ واحد درصدی سهم ایران از صادرات نفت خام منطقه مناپ و رسیدن به سهم ۳.۳ درصدی در سال ۲۰۱۹
- پیش‌بینی افزایش ۱.۶ واحد درصدی سهم عربستان سعودی و افزایش ۲.۷ واحد درصدی سهم عراق از صادرات نفت خام منطقه مناپ در سال ۲۰۱۹

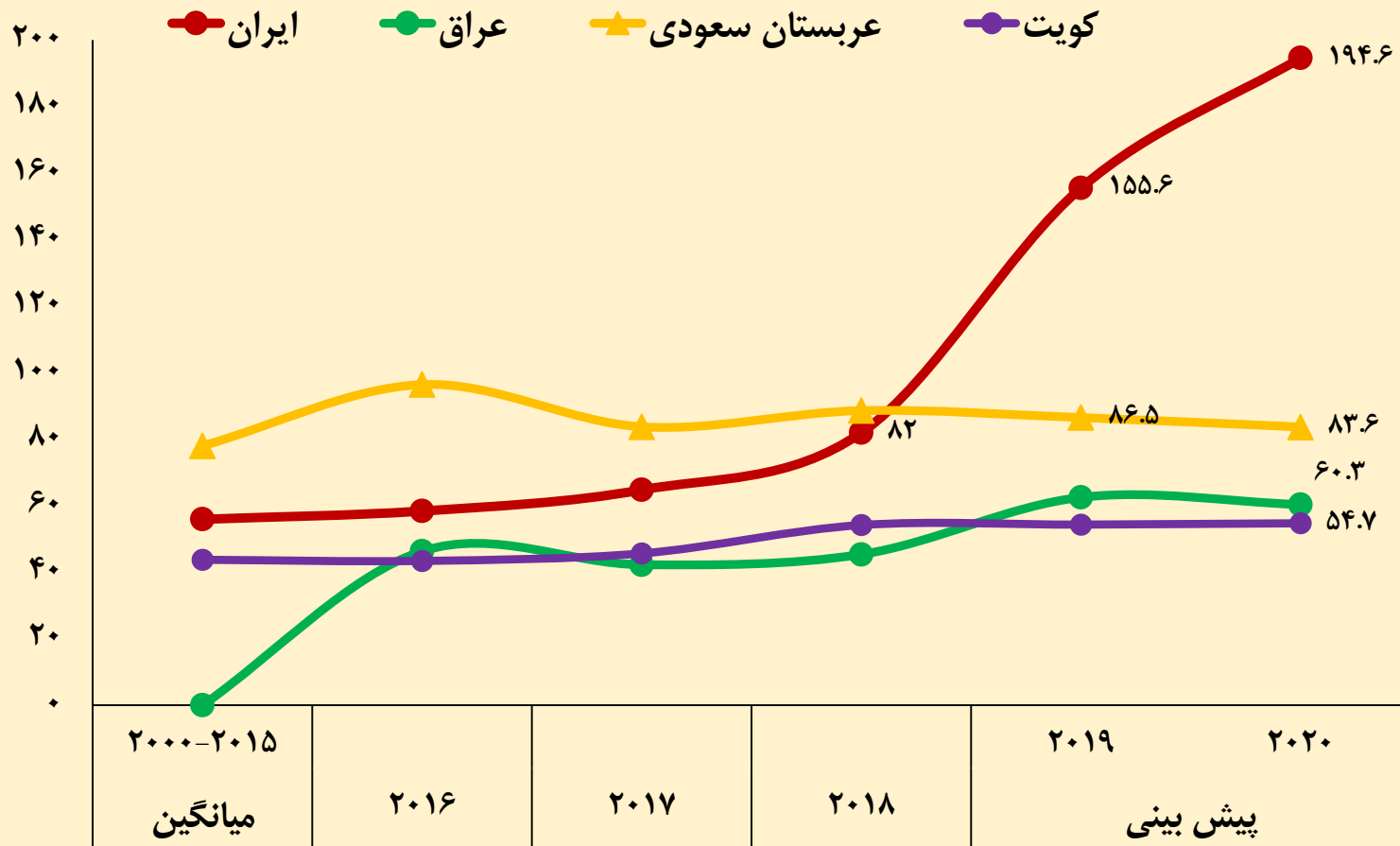

عراق — ایران

نقطه سر به سر نفت

روند تغییر بهای سربه سر نفت برای تامین بودجه ، دلار در هر بشکه

- شاخص قیمت سربه سر نفت حداقل قیمت برای فروش نفت است که با توجه به میزان صادرات قابل انجام، در آن قیمت، بودجه کشور به نقطه سربه سر یا تعادل می رسد.

- برآورد نقطه سربه سر نفت برای بودجه ایران از حدود ۸۲ دلار در هر بشکه در سال ۲۰۱۸ به حدود ۱۵۶ دلار در هر بشکه در سال ۲۰۱۹ و پیش بینی تضعیف شرایط در سال ۲۰۲۰

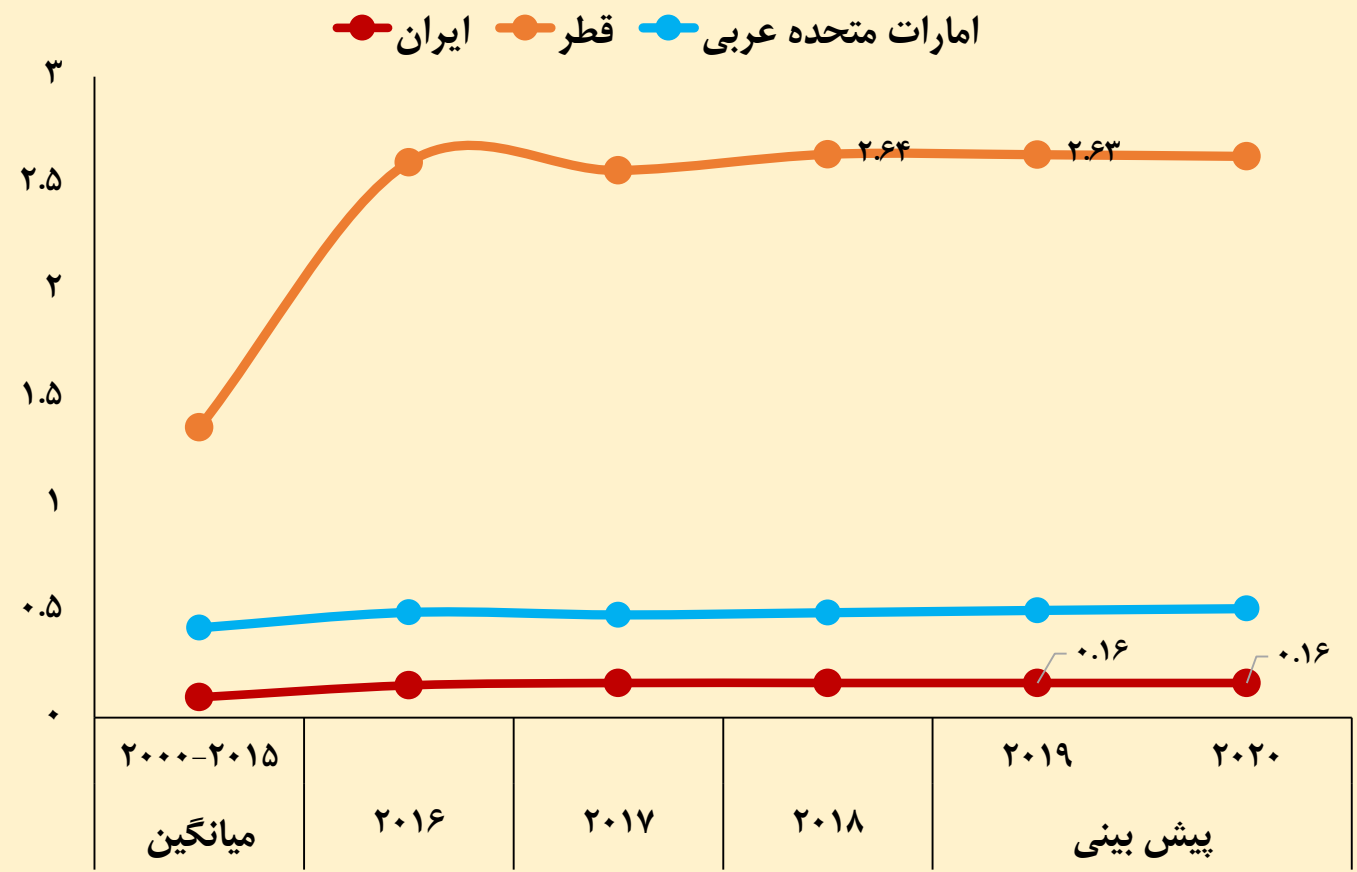
- پیش بینی بالاترین آسیب پذیری نسبت به کاهش قیمت جهانی نفت برای اقتصاد ایران در مقایسه با سایر کشورهای منطقه مناپ در سال ۲۰۱۹

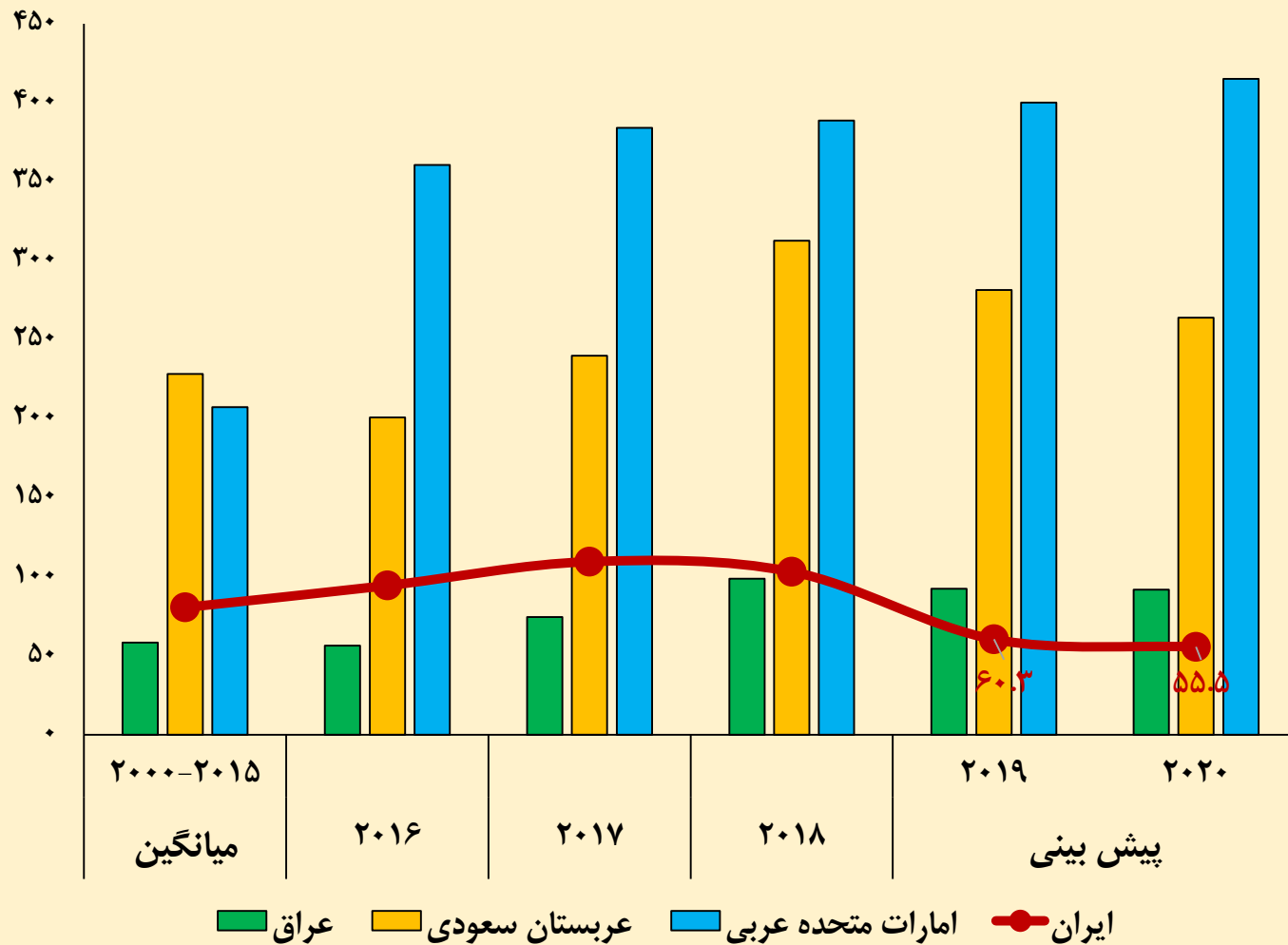
صادرات گاز طبیعی

روند صادرات گاز طبیعی، میلیون بشکه در روز

- صادرات ۴.۵۳ میلیون بشکه ای گاز طبیعی منطقه مناپ در سال ۲۰۱۹ و کاهش ۴.۳ درصدی آن نسبت به سال ۲۰۱۸
- صادرات تقریبی ۲.۶ میلیون بشکه در روز صادرات گاز طبیعی قطر معادل ۱۶.۴ برابر رقم ۱۶۰ هزار بشکه در روز صادرات گاز ایران
- افزایش جزئی سهم ایران از صادرات گاز طبیعی منطقه مناپ و رسیدن به رقم ۳.۳ درصدی در سال ۲۰۱۹

صادرات کالاها و خدمات، میلیارد دلار

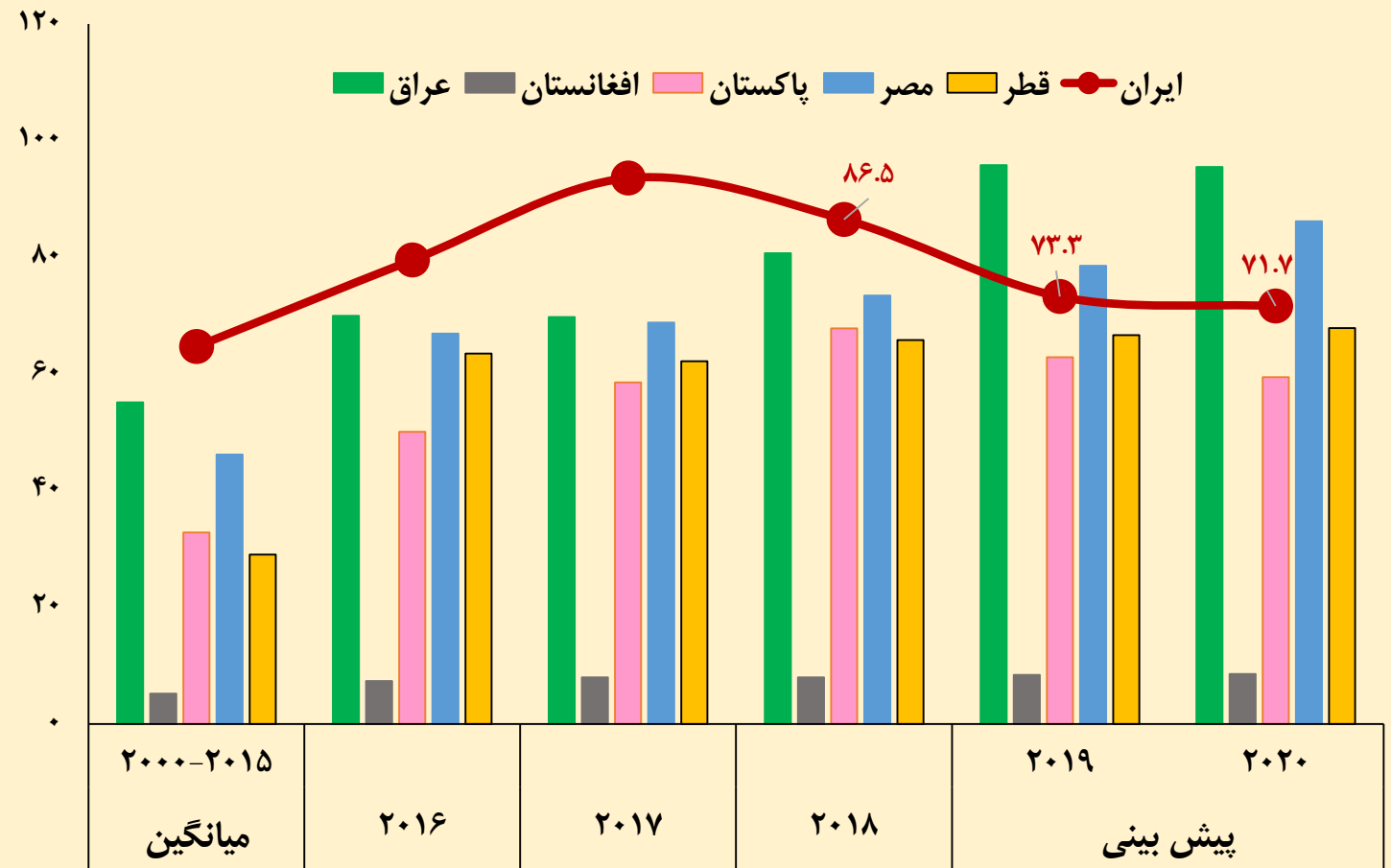
- صادرات ۶۰.۳ میلیارد دلاری کالا و خدمات ایران در سال ۲۰۱۹ و کاهش ۴۱ درصدی آن نسبت به سال قبل
- کاهش صادرات کالا و خدمات کشورهای عراق و عربستان سعودی در سال ۲۰۱۹
- افزایش صادرات کالا و خدمات کشور امارات در سال ۲۰۱۹
- برای نخستین بار، پیشی گرفتن صادرات کالاها و خدمات عراق در سال ۲۰۱۹ از صادرات کالا و خدمات ایران و استمرار آن در سال ۲۰۲۰
- پیش‌بینی افت مجدد کل صادرات ایران در سال ۲۰۲۰ و رسیدن به رقم حدود ۵۶ میلیارد دلار

تجارت کالا و خدمات - واردات

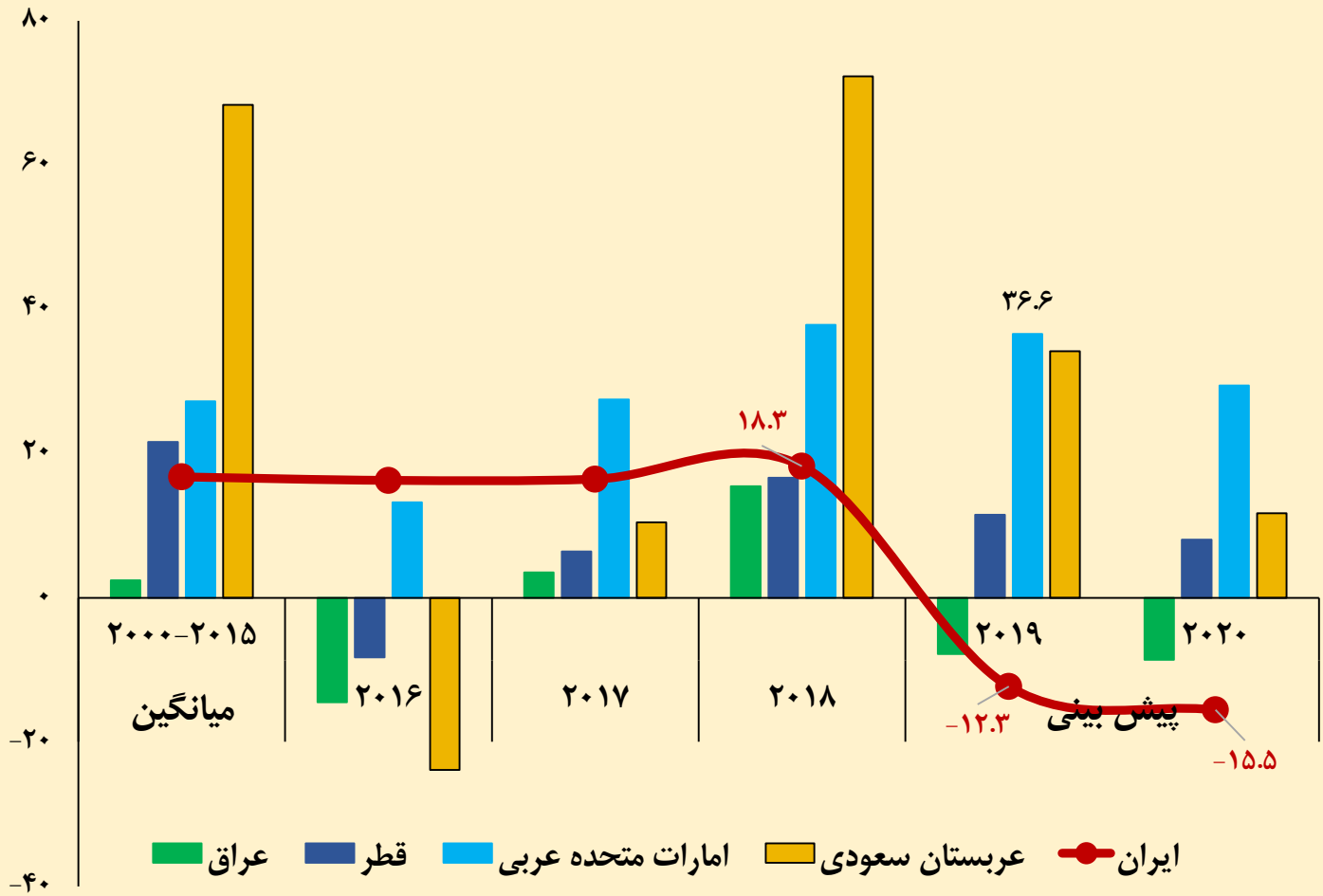
- برآورد واردات ۷۳.۳ میلیارد دلاری کالاها و خدمات ایران در سال ۲۰۱۹ و کاهش ۱۵.۳ درصدی آن نسبت به سال ۲۰۱۸
- پیشی گرفتن واردات کالاها و خدمات مصر در سال ۲۰۱۹ از واردات کالا و خدمات ایران و استمرار آن در سال ۲۰۲۰
- کاهش واردات کشور پاکستان در سال ۲۰۱۹ و افزایش واردات قطر، مصر، افغانستان و عراق در این سال
- پیش‌بینی مجموع واردات حدود ۱۶۴ میلیارد دلاری سه کشور عراق، پاکستان و افغانستان در سال ۲۰۲۰ و پتانسیل افزایش صادرات ایران به این کشورها

واردات کالاها و خدمات، میلیارد دلار

حساب جاری، میلیارد دلار

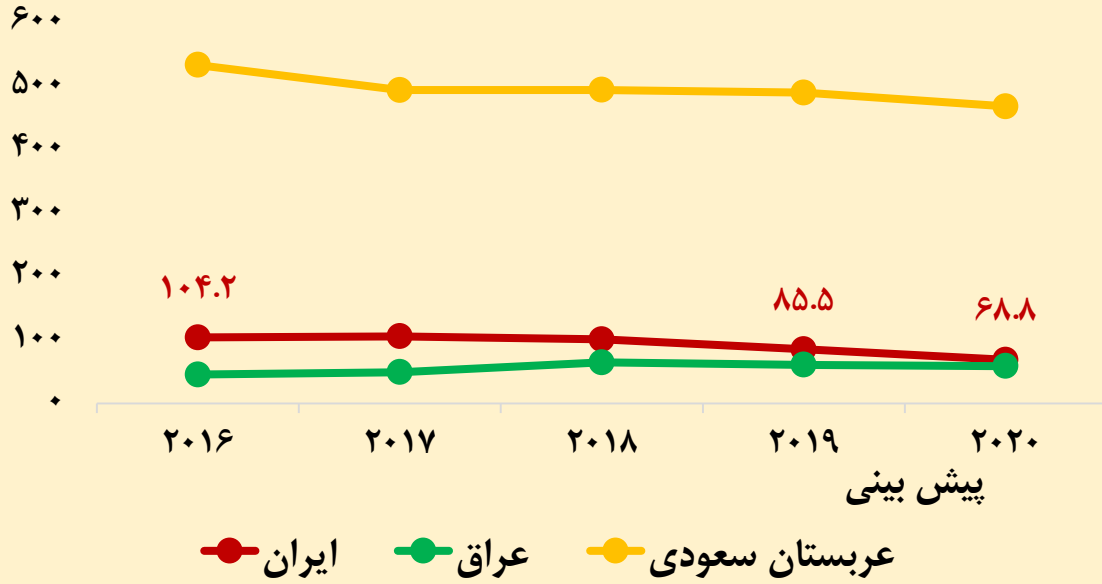

- تضعیف تراز حساب جاری منطقه مناپ در سال ۲۰۱۹
- برای نخستین بار، منفی شدن تراز حساب جاری ایران در سال ۲۰۱۹ و تضعیف آن در سال ۲۰۲۰ (در حالی که قبل از آن جزو ده کشور برتر جهان از حیث تراز حساب جاری بالا بود)
- کمترین تراز حساب جاری در اقتصادهای منطقه مناپ متعلق به الجزایر، لبنان و ایران
- بالاترین رقم تراز حساب جاری منطقه در سال ۲۰۱۹ متعلق به امارات متحده عربی و برابر با ۳۷ میلیارد دلار

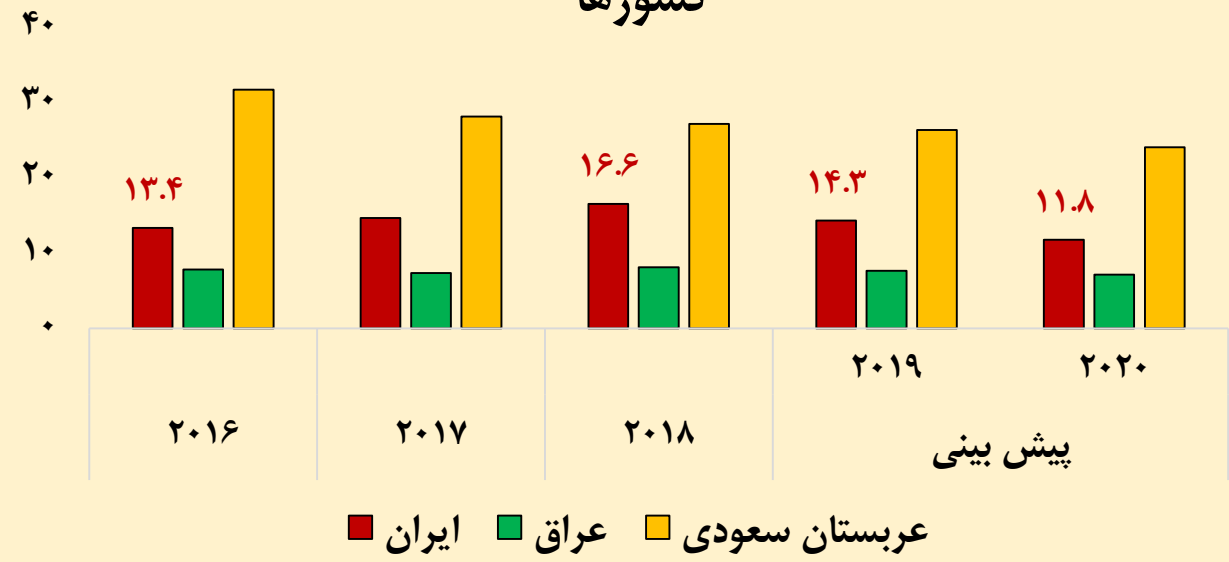

ذخایر ارزی

ذخایر رسمی ناخالص (میلیارد دلار)

تعداد ماه‌های واردات بر اساس ذخایر رسمی ناخالص کشورها

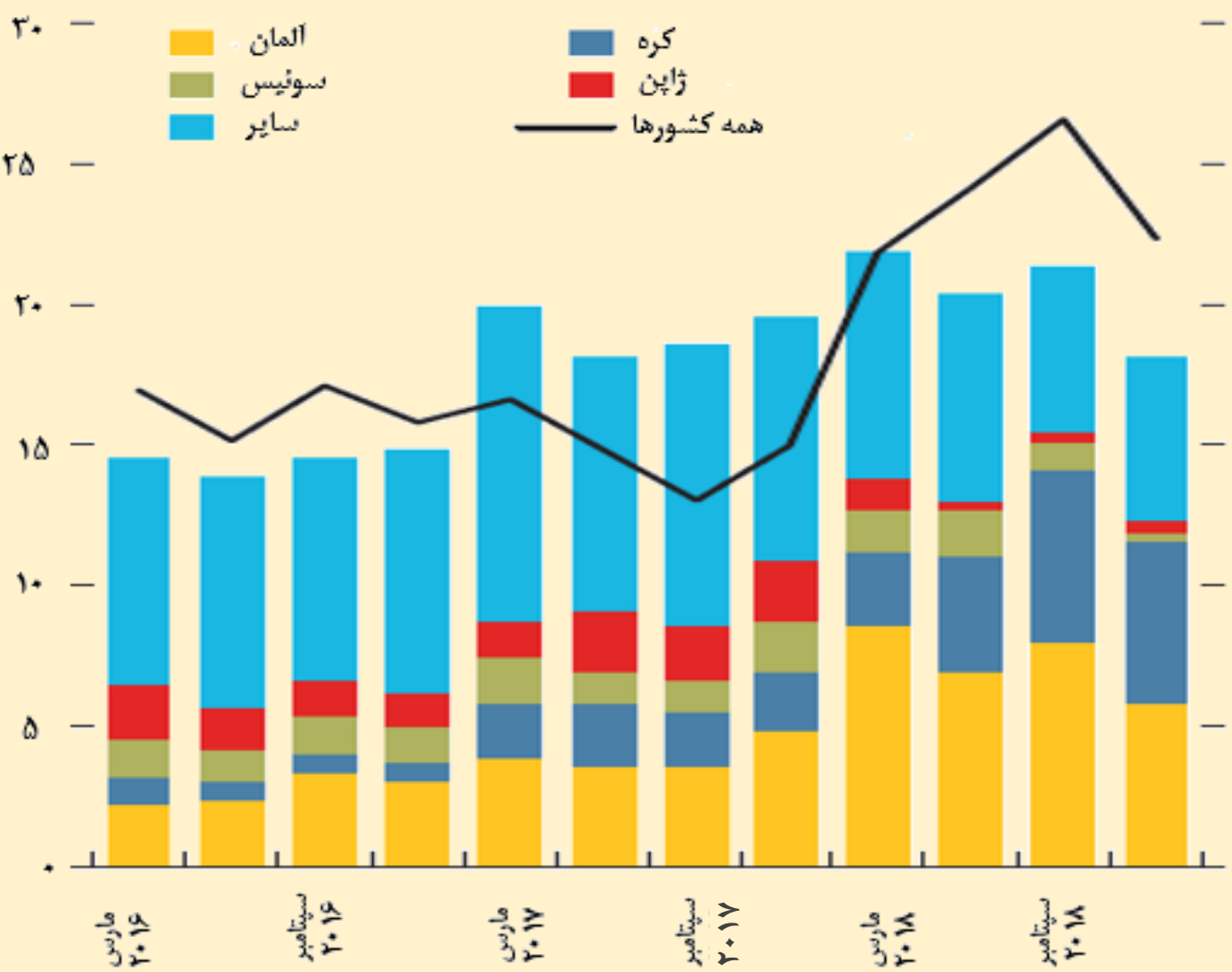

- کاهش ذخایر رسمی ناخالص ایران از سال ۲۰۱۷ و پیش‌بینی استمرار کاهش آن در سال‌های ۲۰۱۹ و ۲۰۲۰
- کاهش ذخایر رسمی ناخالص عربستان در سال ۲۰۱۹ و ۲۰۲۰ و افزایش ذخایر رسمی ناخالص عراق در سال ۲۰۱۹
- کاهش تعداد ماه‌هایی که ایران می‌تواند با استفاده از ذخایر ارزی رسمی خود، واردات داشته باشد.

محدود شدن ارتباطات مالی ایران

دارایی های ایران در سایر کشورها-میلیارد دلار

- طبق گزارش بانک تسویه بین‌المللی، بدهی‌های مالی ایران به خارجی‌ها در سه ماهه سوم سال ۲۰۱۸ تنها ۱.۹ میلیارد دلار بوده، اما دارایی‌های ایران که در خارج از کشور نگه داشته شده به دلیل تحریم‌ها از سپتامبر ۲۰۱۷ روند رشد آن آغاز شده به نحوی که در سپتامبر ۲۰۱۸ به بیش از ۲۵ میلیارد دلار افزایش یافته است - بیش از دو برابر سطح مدت مشابه سال ۲۰۱۷ - که بخش عمده آن در کشورهای آلمان و جمهوری کره، است.

- تحریم‌های ایالات متحده آمریکا باعث کاهش روابط بانکی ایران از حدود ۳۵۰ رابطه در سال ۲۰۱۷ به کمتر از ۶۰ مورد در سال ۲۰۱۸ شده است.

توصیه‌های صندوق بین‌المللی پول به اقتصادهای مناپ

- کاهش آسیب‌پذیری‌های مالی در کشورهای صادرکننده نفت همراه با تأکید بیشتر بر اصلاحات ساختاری که باعث تقویت فعالیت‌های بخش خصوصی و جذب سرمایه‌گذاری شده و نهایتاً منجر به افزایش بهره‌وری، ایجاد اشتغال و رشد بالقوه بالاتر و موقعیت مالی پایدار می‌شود.
- احیای سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی از طریق کاهش محدودیت‌ها و افزایش ثبات اقتصاد کلان همراه با تعمیق و توسعه بازارهای مالی داخلی - به ویژه از طریق تقویت چارچوب‌های قانونی - که می‌تواند منجر به ایجاد منابع بودجه‌ای پایدارتر شود و در نتیجه ریسک نوسانات جریان سرمایه در اقتصادهای این منطقه را کاهش دهد.
- بهبود شفافیت و ایجاد یک چارچوب معتبر مالی میان‌مدت که می‌تواند به کاهش هزینه‌های دولت، به ویژه در کشورهای صادرکننده نفت کمک کند.

توصیه‌های صندوق بین‌المللی پول به اقتصادهای مناب

- بهبود درآمدهای مالیاتی (مالیات بر ارزش افزوده، مصرف، درآمد و...) و اعمال اصلاحات مالیاتی، بازنگری در قوانین مالیاتی و کاهش تدریجی معافیت‌ها
- مدیریت سطوح بالای بدهی عمومی از طریق یکپارچگی مالی
- بهبود کیفیت و کارایی هزینه‌ها و مهار یارانه‌های انرژی در جهت تخصیص بهینه منابع
- تقویت حمایت‌های اجتماعی
- تسهیل دسترسی به منابع مالی برای شرکتهای جوان و رو به رشد
- بهبود حکمرانی
- کاهش ریسک ناشی از نوسانات بازار مالی جهانی و ایجاد شرایط مناسب برای بهره‌مندی از مزایای ورود سرمایه به کشور
- تضمین پایداری مالی، استفاده از ابزارهای خرد و در صورت لزوم، اعمال نرخ ارز انعطاف‌پذیرتر به منظور جلوگیری از ریسک‌های ناشی از نوسانات جریان سرمایه